

ТОҒАЙ ОРМАНДАРЫН ЗЕРТТЕУ БАРЫСЫНДАҒЫ ОЛАРДЫҢ ДЕГРАДАЦИЯЛАНУ СЕБЕПТЕРІ

Мақалада Қазақстан Республикасының тоғай ормандарын зерттеу барысындағы олардың деградациялану себептері мен қайта қалпына келтіру мәселесі қарастырылады.

Кілт сөздер: тоғай ормандары, торанғы, өсімдік, тоғай ормандарының жіктелуі, орман түзу процесі, тоғайлар

Yuliya Kolesnichenko

TO ISSUE ABOUT STUDY OF TUGAI FORESTS AND REASONS OF THEIR DEGRADATION (Analytical review)

The article presents data on scrutiny of the tugai forests in the Republic of Kazakhstan, the reasons of their degradation and possible ways of their restoration.

Key words: tugai forests, Asiatic poplar, vegetation, classification of tugai forests, forest forming process, tugais

ӘОЖ. 631.2

Қобланова А.А., Балқожа М.А.

Қазақ ұлттық аграрлық университеті

АЛМАТЫ ОБЛЫСЫ АЛАКӨЛ АУДАНЫНЫҢ ҚАЗІРГІ КЕЗДЕГІ ЖЕР РЕСУСТАРЫН ПАЙДАЛАНУЫ МЕН ЖЕР ҚОРЫНЫҢ ЖАҒДАЙЫ

Аңдатпа Мақалада Алматы облысы Алакөл ауданының жер ресурстарын пайдалануы және жер қорының санаттар бойынша бөлінуі зерттеліп, 2012-2010 жыл аралығында жер қоры санаттары бойынша жерлердің бөліну динамикасы анықталынып жазылған.

Кілт сөздер: жер ресурстары, жер есебі, жер, ауыл шаруашылығы мақсатына арналған жерлер, елді мекен жерлері (қала және ауыл елді мекендері), өнеркәсіптік, көлік, байланыс, қорғаныс және басқа да ауыл шаруашылық емес саланың жерлері, ерекше қорғалатын табиғи аумақтық жерлері, орман қорының жерлері, су қорының жерлері, босалқы қордың жерлері.

Кіріспе Әр елдің басты байлығы мен оның экономикалық, әлеуметтік тұрақтылығының негізі – оның жер ресурстары. Қазақстан Республикасы нарық экономикасына өту процесінде жерге қатысты меншіктің түрлі нұсқаларын енгізді, жер пайдаланудың ақылы болуын туғызды, жер ресурстарының маңызды табиғи ресурс әрі өндіріс құралы ретіндегі басты қасиетін сақтай отырып жылжымайтын мүлік ретінде заң жүзінде танылуына мүмкіндік тудырды. Осыған байланысты жер ресурстарын тиімді пайдалану мен оны қорғаудың негізгі стратегиялық бағыттарын анықтау үшін жер есебін жүргізу бүгінгі күнгі өзекті мәселе болып отыр [1]. Жер есебі мәліметтері өз кезегінде өз кезегінде жер саласындағы түрлі мәселелерді шешуге, жер ресурстарының мүмкіндігін тиімді пайдалану мен оны қорғауға, жер алқаптарының сапасын көтеруге, олардың мелиоративтік жағдайын жақсартуға, жердің жылжымайтын мүлік ретінде нарық

айналымына шығуына, бюджетке жер үшін төлемдердің тұрақты түрде түсуіне, мемлекеттік бақылауды жүргізуге жол ашуы тиіс.

Алматы облысы Алакөл ауданының 2012-2010 жыл аралығындағы жер есебін зерттеп, жылдар аралығындағы жер қорының өзгеру динамикасын анықтадық. Алматы облысы Алакөл ауданының 2012 жылғы жер есебі бойынша, ауданының барлық жер қоры - 2369549 га, оның ішінде:

- 1) ауыл шаруашылығы мақсатына арналған жерлер – 868630 га;
- 2) елді мекен жерлері (қала және ауыл елді мекендері) – 59363 га;
- 3) өнеркәсіптік, көлік, байланыс, қорғаныс, ғарыш және әуе, ұлттық қауіпсіздікке арналған және басқа да ауыл шаруашылық емес саланың жерлері – 32207 га;
- 4) ерекше қорғалатын табиғи аумақтардың жері, сауықтыру мақсатындағы, рекреациялық және тарихи-мәдени мақсаттағы жер – 168591 га;
- 5) орман қорының жерлері – 244512 га;
- 6) су қорының жерлері – 854 га;
- 7) босалқы қордың жерлер – 995392 га [1].

Төмендегі кесте мен суретте Алматы облысы Алакөл ауданының 2010-2012 жыл аралығындағы жер балансының динамикасы келтірілген.

Кесте. Алматы облысы Алакөл ауданы жер қорын 2010-2012 жылғы 1 қарашаға сәйкес жер санаттары бойынша бөліну динамикасы

№	Жер санаттары	2010ж.	2011ж.	2012ж.	2012-2010 ж. айырмашылы ғы +,-
1	Ауыл шаруашылық мақсатындағы жерлер	794404	832977	868630	74226
2	Елді мекендердің жерлері	59363	59363	59363	0
3	Өнеркәсіп, көлік, байланыс, қорғаныс, және басқа да а.ш. жатпайтын салалардың жерлері	32103	32107	32207	104
4	Ерекше қорғалатын табиғи аумақтардың жерлері	168591	168591	168591	0
5	Орман қорының жерлері	244512	244512	244512	0
6	Су қорының жерлері	854	854	854	0
7	Босалқы қордың жерлері	1069722	1031145	995392	-74330
8	Барлық жерлер	2369549	2369549	2369549	0
*Ескерту – 2008-2010 ж.ж. Алакөл ауданының жер балансы мәліметтері негізінде автор есептеулер жүргізген [3,4,5].					

Кесте бойынша Алакөл ауданының жер қорының санаттары бойынша жылдар аралығындағы салыстыру динамикасы мынадай:

1) ауыл шаруашылық мақсатына арналған жерлер бойынша:

- бақ өсіру мен саяжай құрылысымен айналысатын азаматтар:

а) 2012 жылдың 1 қарашасында -26,0 га;

б) 2011 жылдың 1 қарашасында -26,0 га, өзгеріс -0,0га.

в) 2010 жылдың 1 қарашасында -26,0 га, өзгеріс -0,0га.

- шаруа қожалықтары:

а) 2012 жылдың 1 қарашасында - 426421,0 га;

б) 2011 жылдың 1 қарашасында -393576,0 га, өзгеріс +32845,0 га.

АҚ және ЖШС жерлеріне 14240,0 га босалқы жерлерден 674,0 га жаңадан жер

бөліп беруде өсті. Өсу жиынтығы: $14240+674=14914,0$ га. Кемуі: пайдалану уақытына байланысты өз еркімен жерлерді қайтарылуы босалқы жерлерге $-1007,0$ га. Өзгеріс: $14914-2594=12320,0$ га.

в) 2010 жылдың 1 қарашасында $-380106,0$ га, өзгеріс $+13470,0$ га.

АҚ және ЖШС жерлеріне $10765,0$ га жер қорынан $6350,0$ га жаңадан жер бөліп беруде өсті. Өсу жиынтығы: $10765+6350=17115,0$ га. Кемуі: пайдалану уақытына байланысты өз еркімен жерлерді қайтарылуы босалқы жерге $-3645,0$ га. Өзгеріс: $17115-3645=13470,0$ га.

- шаруашылық серіктестері мен акционерлік қоғамдар:

а) 2012 жылдың 1 қарашасында $-295535,0$ га;

б) 2011 жылдың 1 қарашасында $-292310,0$ га, өзгеріс: $3225,0$ га;

Босалқы жерден $-14240,0$ га бөлінді. Кемуі: шаруа қожалықтарынан $-364,0$ га, босалқы жерден $-0,0$ га жер кетті. Жалпы $-364,0$ га. Өзгеріс: $14240-364=11173,0$ га.

в) 2010 жылдың 1 қарашасында $-266897,0$ га, өзгеріс: $25413,0$ га. Босалқы жерден $-60468,0$ га бөлінді. Кемуі: шаруа қожалықтарынан $10455,0$ га, жер қорынан $-24600,0$ га жер кетті. Жалпы $35055,0$ га. Өзгеріс: $60468-35055=25413,0$ га.

- ауыл шаруашылық кооперативтері:

а) 2012 жылдың 1 қарашасында $-145956,0$ га;

б) 2011 жылдың 1 қарашасында $-146373,0$ га, өзгеріс: $-417,0$ га. Кемуі: $-417,0$ га жер шаруа қожалығына кетті.

в) 2010 жылдың 1 қарашасында $-146683,0$ га, өзгеріс: $310,0$ га. Кемуі: $310,0$ га жер шаруа қожалығына кетті.

- басқа мемлекеттік емес ауыл шаруашылығы кәсіпорындары:

а) 2012 жылдың 1 қарашасында -0 га;

б) 2011 жылдың 1 қарашасында -0 га, өзгеріс: 0 га.

в) 2010 жылдың 1 қарашасында -0 га, өзгеріс: 0 га.

- ауыл шаруашылығы Ғылыми Зерттеу Институт, мекемелері мен оқу орындары:

а) 2012 жылдың 1 қарашасында $-692,0$ га;

б) 2011 жылдың 1 қарашасында $-692,0$ га, өзгеріс: 0 га.

в) 2010 жылдың 1 қарашасында $-692,0$ га, өзгеріс: 0 га.

1) Елді мекендердің жерлері:

- 2012 жылдың 1 қарашасында $-59363,0$ га;

- 2011 жылдың 1 қарашасында $-59363,0$ га, өзгеріс: 0 га;

- 2010 жылдың 1 қарашасында $-59363,0$ га, өзгеріс: 0 га.

2) Өнеркәсіп, көлік, қорғаныс және басқада ауыл шаруашылығына жатпайтын салалардың жерлері:

- 2012 жылдың 1 қарашасында $-32207,0$ га;

- 2011 жылдың 1 қарашасында $-32107,0$ га, өсуі: босалқы жерден жаңадан жер бөлуден $-100,0$ га;

- 2010 жылдың 1 қарашасында $-32103,0$ га, өсуі: босалқы жерден жаңадан жер бөлуден $-4,0$ га.

3) Ерекше қорғалатын табиғи аумақтардың жерлері:

- 2012 жылдың 1 қарашасында $-168591,0$ га;

- 2011 жылдың 1 қарашасында $-168591,0$ га, өзгеріс: $0,0$ га;

- 2010 жылдың 1 қарашасында $-168591,0$ га, өзгеріс: $0,0$ га.

4) Орман қорларының жерлері:

- 2012 жылдың 1 қарашасында $-244512,0$ га;

- 2011 жылдың 1 қарашасында – 244512,0 га; өзгеріс: 0,0 га,
- 2010 жылдың 1 қарашасында -244512,0 га, Өзгеріс: 0,0 га.

5) Су қорының жерлері:

- 2012 жылдың 1 қарашасында – 854,0 га;
- 2011 жылдың 1 қарашасында – 854,0 га, өзгеріс: 0,0 га;
- 2010 жылдың 1 қарашасында - 854,0 га, өзгеріс: 0,0 га;

6) Босалқы жер:

- 2012 жылдың 1 қарашасында – 995392,0 г;а
- 2011 жылдың 1 қарашасында – 1031145,0 га, өсуі: жергілікті атқарушы органның

қаулысымен қосалқы шаруа қожалығына - 0,0 га, шаруа қожалығынан -2594,0 га. Жалпы өсуі: 2594,0 га. Кемуі: жылдың басында 674,0 га жер шаруа қожалығына кетті, Акционерлік Қоғам және жауапкерлігі шектеулі серіктестікке-14240,0 га кетті, 100,0 га - жер өнеркәсіп, көлік, қорғаныс және басқада ауыл шаруашылығына жатпайтын салалардың жерлеріне бөлінді.

Жалпы кемуі: $-374,0 - 14240 - 100 = -13966,0$ га

Өзгеріс: $2594 - 13966 = -11372,0$ га

- 2010 жылдың 1 қарашасында - 1069722,0 га. өзгеріс: 38577,0 га.

Өсуі: жергілікті атқарушы органның қаулысымен қосалқы шаруа қожалығына - 24600,0 га, шаруа қожалығынан -3645,0 га

Жалпы өсуі: $24600,0 \text{ га} + 3645,0 \text{ га} = 28245,0 \text{ га}$

Кемуі: жылдың басында 6350,0 га жер шаруа қожалығына кетті, Акционерлік Қоғам және жауапкерлігі шектеулі серіктестікке - 60468,0 га кетті, 4,0 га - жер өнеркәсіп, көлік, қорғаныс және басқада ауыл шаруашылығына жатпайтын салалардың жерлеріне бөлінді.

Жалпы кемуі: $6350,0 - 60468 - 4 = -66822,0$ га

Өзгеріс: $28245 - 66822 = -38577,0$ га [3,4,5].

Келесі суретте 2012-2010 жыл аралығындағы жер балансының айырмашылығы көрсетілген.

Алакөл ауданының 2012-2010 жылғы жер балансының айырмашылығы.

Сурет бойынша 1 саны – ауыл шаруашылық мақсатындағы жерлерді, 2 саны - елді мекендердің жерлерді, 3 саны - өнеркәсіп, көлік, байланыс, қорғаныс, және басқа да ауылшаруашылығына жатпайтын салалардың жерлерді, 4 саны - ерекше қорғалатын табиғи аумақтардың жерлерді, 5 саны - орман қорының жерлерді, 6 саны - су қорының жерлерді, 7 саны - босалқы қордың жерлерді білдіреді [2]. Сурет бойынша жалпы Алакөл ауданының барлық жер қоры өзгермеген, бірақ жер санаттары бойынша өзгерістер бар.

Олар:

- ауылшаруашылығы жерлері 2010 жылға қарағанда, 2012 жылы бұл санаттағы жерлер – 74226 га көбейген;

- өнеркәсіп, көлік, байланыс, қорғаныс, және басқа да а.ш. жатпайтын салалардың жерлері 2010 жылға қарағанда, 2012 жылы бұл санаттағы жерлер – 104 га көбейген;

- босалқы қордың жерлері - 2010 жылға қарағанда, 2012 жылы бұл санаттағы жерлер – 74330 га азайған [3,4,5].

Жалпы жер есебін зерттеу барысында мынадай қорытындыға келдік:

- 3 жыл бойынша аудан территориясы өзгермеген және құрамы 2367267 га, оның ішінде ауыл шаруашылығы жерінің барлығы 1633506,0 га, оның ішінде 77910,0 га егістік, көп жылдық екпелер 435,0 га, тыңайған жерлер 5740,0 га, шабындық жерлер 86424,0 га, жайылым 1462698,0 га құрайды;

- үлкен көлемде бір жер санаттан екінші жер санатына жер учаскелері ауыстырылған;

- 2010 жылға қарағанда 2012 жылы ауыл шаруашылық мақсатындағы жерлері көбейген, яғни ауыл шаруашылық кәсіпорындары санының арту есебінен осы мақсаттағы жерлерге сұраныс көп.

Әдебиеттер

1. Т.И.Есполов, Ж.Т.Сейфуллин “ Управление земельными ресурсами ” -Алматы, 2004 ж.

2. Жер кодексі – Алматы, 2003ж. – 3-4б.

3. Алматы облысы Алақөл ауданының жылдық жер есебі. - 2010 ж.

4. Алматы облысы Алақөл ауданының жылдық жер есебі. - 2011 ж.

5. Алматы облысы Алақөл ауданының жылдық жер есебі. - 2012 ж.

Қобланова А.А, Балқожа М.Ә.

СОСТОЯНИЕ, ИСПОЛЬЗОВАНИЕ И ОХРАНА СОВРЕМЕННЫХ ЗЕМЕЛЬНЫХ РЕСУРСОВ АЛАКОЛЬСКОГО РАЙОНА АЛМАТИНСКОЙ ОБЛАСТИ

Государственный кадастровый учёт земельных участков — описание и индивидуализация в Едином государственном реестре земель земельных участков, в результате чего каждый земельный участок получает такие характеристики, которые позволяют однозначно выделить его из других земельных участков и осуществить его качественную и экономическую оценки. Ведение учета земель имеет особый статус определения стратегического направления при использовании и охраны земель.

Ключевые слова: земельные ресурсы, земельный баланс, земля, земли сельскохозяйственного назначения, земли населенных пунктов (городов, поселков и сельских населенных пунктов), земли промышленности, транспорта, связи, для нужд космической деятельности, обороны, национальной безопасности и иного несельскохозяйственного назначения, земли особо охраняемых природных территорий, земли оздоровительного, рекреационного и историко-культурного назначения, земли лесного фонда, земли водного фонда, земли запаса.

Hoblanova A., M.A.Balkozha

THE STATUS OF THE USE AND PROTECTION OF MODERN LAND ALAKOL DISTRICT OF ALMATY REGION

State cadastral registration of land plots-description and individualization in the unified State Register of land plots, each plot has such characteristics that allow you to clearly distinguish it from other land and implement its qualitative and economic evaluation. Record keeping, land has a special status of the strategic direction for the use and protection of lands.

Key words: land, agricultural land, land settlements (cities, towns and rural settlements) lands of the industrial, transportation and communication, to meet the needs of space, defense, national security and other non-agricultural purposes, land of especially protected natural territories, land, health, recreational, historical and cultural purposes, forest lands, lands of water fund, reserve land.

УДК: 332.33

Омарбекова А., Ахметкеримова Г.

Казахский национальный аграрный университет

ОПЫТ ЛЕСО И ФИТОМЕЛИОРАЦИИ И ЗАКРЕПЛЕНИЯ ПЕСКОВ ПРИ РЕКУЛЬТИВАЦИИ НАРУШЕННЫХ ЗЕМЕЛЬ В КАЗАХСТАНЕ

Аннотация. В статье «Опыт лесо и фитомелиорации и закрепления песков при рекультивации нарушенных земель в Казахстане» рассматривался комплекс рекультивационных работ для фитомелиорации и закрепления движущихся песков.

Ключевые слова: фитомелиорация, деградация земель, закрепления подвижных песков, засоления, участок.

Для Казахстана, где пустыни занимают более 40% территории и имеются крупные песчаные массивы, проблема фитомелиорации и закрепления движущихся песков чрезвычайно актуальна. Особенно эта проблема приобрела большое значение в последние 15-20 лет, что обусловлено реформой сельского хозяйства и передачей земель в частную собственность. В результате не соблюдения правил и нормативов выпаса скота, стихийного, нерационального использования пустынных пастбищ, огромные территории подвержены процессам опустынивания и деградации земель. В некоторых регионах, например на осушенном дне Арала, проблема движущихся песков имеет природный характер, поскольку это негативно сказывается на жизни населения региона, мероприятия по закреплению песков здесь также актуальны [1].

Техногенные нарушения почвенного покрова связаны в основном с прокладкой транспортных магистралей, линий нефте-газопроводов, электропередач, разведкой, бурением, аварийными ситуациями, сопровождающимися механическим нарушением и загрязнением почв нефтепродуктами, химреактивами, буровыми растворами, сточными промышленными водами и пр. воздействиями. При этом происходит уничтожение растительности, разрушение поверхности почв, что способствует возникновению эрозионных процессов, выносу на поверхность соленосных и подстилающих пород, загрязнению окружающей территории. Кроме того, нарушение земель сопровождается возникновением новых форм техногенного рельефа: дамбы, дорожные насыпи, канавы, каналы, карьеры. Основными природными факторами, создающими предпосылки для дальнейшей деградации почвенного покрова, являются: преобладание равнинного рельефа местности, высокая степень аридности климата, засоление, карбонатность,